

Wybory 1989 roku – przełom na drodze ku demokracji

Autor tekstu: **Krystian Daniel**

Rok 2009 przyniósł wiele rocznicowych imprez z okazji dwudziestolecia kilku doniosłych wydarzeń w najnowszej historii Polski. Żeby wymienić w kolejności świętowano rocznice: obrad „okrągłego stołu”, wyborów czerwcowych, zwycięstwa „Solidarności”, utworzenia rządu Tadeusza Mazowieckiego, a przede wszystkim upadku komunizmu w Polsce. Rządzące elity prześcigały się w organizowaniu hucznych imprez, zapraszaniu znamienitych gości, premier wyliczał zasługi a prezydent nadawał ordery, o wszystkim donosiły media. Najbardziej emocjonująca była rocznica wyborów do parlamentu w czerwcu 1989r. i bynajmniej nie dlatego, że stały się one symbolem upadku systemu komunistycznego w Polsce, a później w całym „bloku wschodnim”. Największe imprezy zorganizowano w Gdańsku — gdzie bawił prezydent Kaczyński, oraz w Krakowie — gdzie bawił premier Tusk [1]. Nad oprawą imprez czuwały związki zawodowe oraz stocznioowcy którzy licznie wyszli na ulice, a w międzyczasie (tak jak 20 lat wcześniej) trwała kampania wyborcza. Co prawda tym razem do Parlamentu Europejskiego, a nie krajowego, ale było równie gorąco.

Właśnie kampanią wyborczą do Europarlamentu, niektórzy politycy tłumaczyli „średnio udane” obchody rocznicy wyborów czerwcowych 1989 roku. Wybory te stały się symbolem zmian w ustroju politycznym Polski, z którego obecne elity polityczne najbardziej skorzystały. Warto przypomnieć krótką historię tych częściowo wolnych wyborów które kończyły epokę PRL-u, dając początek III RP.

W 1988 roku Polskę ogarnęła fala protestów i strajków różnych grup społecznych, wynikających z rosnącego niezadowolenia społeczeństwa wobec polityki władz. Pogarszające się warunki materialne obywateli oraz brak skutecznych reform gospodarczych ze strony komunistycznych władz zaczęły wpływać na postulaty polityczne kierowane w stronę rządzących elit. Pod naporem protestującego społeczeństwa władza, pod koniec roku zaczęła wprowadzać reformy systemu gospodarczego, które jednak nie od razu dały pożądany efekt. W grudniu został utworzony z członków „Solidarności” Komitet Obywatelski, który przystąpił do rozmów ekipą Wojciecha Jaruzelskiego. Efektem tych rozmów było rozpoczęcie 6 lutego 1989 roku obrad „okrągłego stołu”, w skład którego weszli reprezentanci władz, opozycji i Kościoła [2]. Obrady zakończyły się 5 kwietnia, a ich najważniejszym efektem była zgoda władz na przeprowadzenie „prawie wolnych” wyborów do parlamentu, co realnie oznaczało dopuszczenie opozycji do władzy w państwie. Zgodnie z ustaleniami władza zgodziła się na wolne wybory do Senatu oraz zaakceptowała kompromisowy podział mandatów w Sejmie. Mandaty w Sejmie podzielono w stosunku 65:35 procent, co oznaczało że władza (koalicja rządząca) z góry będzie miała 299 mandatów, natomiast o pozostałe 161 walczyć mieli kandydaci bezpartyjni.

Podział mandatów w czerwcowych wyborach parlamentarnych wg. kontraktu zawartego przy „Okrągłym stole”

Nazwa ugrupowania	Okręgi	Lista krajowa	Łączna ilość mandatów	%
PZPR	156	17	173	37,6
ZSL	67	67	76	16,5
SD	24	3	27	5,9
PAX	7	3	10	2,2
UChS	6	2	8	1,7
PZKS	4	1	5	1,1
Bezpartyjni	161	-	161	35

Ten właśnie podział mandatów zapisany w porozumieniach „okrągłego stołu”, dał później nazwę kadencji sejmowej lat 1989-1991, którą zapamiętano jako „Sejm Kontraktowy”. Inne decyzje

jakie zapadły przy „okrągłym stole” to m.in.: zapisy dotyczące ordynacji wyborczej, legalizacja „Solidarności”, sposobu wyboru prezydenta.

Kampania wyborcza przed wyborami była szybka i trwała niecałe dwa miesiące. Opozycja zjednoczyła się w Komitetach Obywatelskich, reklamując się głównie za pomocą plakatów, zebraniach przedwyborczych, gazet „Tygodnik Solidarność”, „Gazeta wyborcza”. Władza zdominowała środki masowego przekazu, radio i telewizję, utrudniając w pewien sposób opozycji dostęp do tych mediów.

Pierwsza tura wyborów odbyła się 4 czerwca 1989 roku, wybierano w niej 460 posłów i 100 senatorów. Uprawnionych do głosowania było ok. 27,3 miliona osób, frekwencja wyniosła 62,11% (ok. 17 mln). Zgodnie z ordynacją, wybierano 425 posłów spośród 1682 kandydatów zgłoszonych w 108 okręgach oraz 35 z Krajowej Listy Wyborczej. Wybrano 165 posłów: 160 „bezpартyjnych” z „Solidarności”, dwóch z ZSL, jeden z PZPR oraz dwóch z Listy Krajowej (jeden z ZSL i jeden bezpartyjny) — pozostali musieli wystartować w drugiej turze. W wyborach do Senatu startowało 555 kandydatów z czego wybrano 92, wszyscy byli kandydatami Komitetu Obywatelskiego.

Wyniki pierwszej tury świadczą o wyborczej katastrofie strony koalicyjno-rządowej oraz o wielkim sukcesie „Solidarności”. Koalicja rządowa była w dużym stopniu zaskoczona tak wielkim votum nieufności od obywateli, co realnie przekładało się na brak poparcia wśród społeczeństwa. Klęska PZPR i sojuszników była tak wielka że porozumienia „okrągłego stołu” zostały poważnie zachwiane. Obie strony „komunistyczna” i „solidarnościowa” poszły jednak na kompromis, czego symbolem była zgoda opozycji na zmianę ordynacji wyborczej przed drugą turą. I tak właśnie 12 czerwca w sposób bezprecedensowy zostały przyjęte dekret o zmianie ordynacji wyborczej, umożliwiające przekazanie 33 nieobsadzonych mandatów z listy krajowej do okręgów wyborczych. Przy czym nie mogli to być kandydaci startujący w pierwszej turze. W ten sposób dokonano się eliminacja czołowych działaczy „koalicji”, którzy w dużej mierze byli zwolennikami reform.

W drugiej turze wyborów, która odbyła się 18 czerwca, uczestniczyło zaledwie 25% uprawnionych do głosowania. Był to kolejny policzek dla koalicji, sytuował bowiem jej posłów w roli parlamentarzystów drugiej kategorii, o wyraźnie słabszym mandacie społecznym [3] Drużyna „Solidarności” zdobyła jeden brakujący mandat poselski, oraz 7 z 8 senatorskich. Jedynym senatorem nie będącym z „S” został Henryk Stokłosa, który startował jako kandydat niezależny, jednak powiązany z obozem koalicji.

Dopełnieniem porozumień „okrągłego stołu” stał się, nie bez kłopotów wybór przez Zgromadzenie Narodowe Wojciecha Jaruzelskiego na prezydenta PRL w dniu 19 lipca. *O wyborze [...] zdecydował jeden głos: na 544 głosujących 270 było za, 233 przeciw, 34 wstrzymało się od głosu, a 7 parlamentarzystów (z OKP) oddało głosy nieważne [4]*. Nie udało się natomiast PZPR powołać rządu, wobec czego skłoniono się do koncepcji *„Wasz prezydent, nasz premier” [5]*. 24 sierpnia pierwszym niekomunistycznym premierem w powojennej Polsce został Tadeusz Mazowiecki. Przełom został dokonany.

W 1989 roku wybory parlamentarne odkryły w całej okazałości nikłość poparcia dla strony koalicyjno-rządowej i reprezentujących przez nią wartości „komunistycznych”. Przegrana koalicji w czerwcowych wyborach stała się rzeczywistym początkiem upadku reżimu komunistycznego w Polsce. Niemoc utworzenia rządu przez generała Kiszczaka i problemy z wyborem na prezydenta Jaruzelskiego, same za siebie wiele mówiły o wyczerpaniu idei komunistycznych władz. Wraz z wyborami nie skończył się komunizm w Polsce, ale dzięki nim został poczyniony duży krok naprzód w drodze do demokracji.

Bibliografia

- A.Dudek, *Historia Polityczna Polski 1989-2005*, Kraków 2007.
A.K.Piasecki, *Wybory 1989-2002*, Zielona Góra 2003.
A.L.Sowa, *Wielka Historia Polski, Od Drugiej do Trzeciej Rzeczypospolitej*, Kraków 2003.
Dzienniki: „Gazeta Wyborcza”, „Rzeczpospolita”.

Przypisy:

[1] I.Janke, *Lud pod stoczną, władcy na Wawelu*, „Rzeczpospolita” z 5.06.2009.

[2] Obrady „okrągłego stołu” toczyły się dwutorowo: plenarnie w Pałacu Namiestnikowski w Warszawie oraz w ośrodku MSW w Magdalence gdzie podejmowano rzeczywiste decyzje o przyszłości kraju w wąskiej grupie osób.

- [3] A.Dudek, *Historia Polityczna Polski 1989-2005*, Kraków 2007, s.40.
[4] A.K.Piasecki, *Wybory 1989-2002*, Zielona Góra 2003, s.24.
[5] A.Michnik, *Wasz prezydent, nasz premier*, "Gazeta Wyborcza" z 4.07.1989.

Krystian Daniel

Absolwent politologii i historii, obecnie doktoryzuje się na Uniwersytecie Pedagogicznym w Krakowie.

[Pokaż inne teksty autora](#)

(Publikacja: 19-01-2010)

[Oryginał.](http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,7089) (<http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,7089>)

Contents Copyright © 2000-2010 Mariusz Agnosiewicz

Programming Copyright © 2001-2010 Michał Przech

Autorem portalu Racjonalista.pl jest Michał Przech, zwany niżej Autorem.
Właścicielami portalu są Mariusz Agnosiewicz oraz Autor.

Żadna część niniejszych opracowań nie może być wykorzystywana w celach komercyjnych, bez uprzedniej pisemnej zgody Właściciela, który zastrzega sobie niniejszym wszelkie prawa, przewidziane w przepisach szczególnych, oraz zgodnie z prawem cywilnym i handlowym, w szczególności z tytułu praw autorskich, wynalazczych, znaków towarowych do tego portalu i jakiegokolwiek jego części.

Wszystkie strony tego portalu, wliczając w to strukturę katalogów, skrypty oraz inne programy komputerowe, zostały wytworzone i są administrowane przez Autora. Stanowią one wyłączną własność Właściciela. Właściciel zastrzega sobie prawo do okresowych modyfikacji zawartości tego portalu oraz opisu niniejszych Praw Autorskich bez uprzedniego powiadomienia. Jeżeli nie akceptujesz tej polityki możesz nie odwiedzać tego portalu i nie korzystać z jego zasobów.

Informacje zawarte na tym portalu przeznaczone są do użytku prywatnego osób odwiedzających te strony. Można je pobierać, drukować i przeglądać jedynie w celach informacyjnych, bez czerpania z tego tytułu korzyści finansowych lub pobierania wynagrodzenia w dowolnej formie. Modyfikacja zawartości stron oraz skryptów jest zabroniona. Niniejszym udziela się zgody na swobodne kopiowanie dokumentów portalu Racjonalista.pl tak w formie elektronicznej, jak i drukowanej, w celach innych niż handlowe, z zachowaniem tej informacji.

Plik PDF, który czytasz, może być rozpowszechniany jedynie w formie oryginalnej, w jakiej występuje na portalu. **Plik ten nie może być traktowany jako oficjalna lub oryginalna wersja tekstu, jaki zawiera.**

Treść tego zapisu stosuje się do wersji zarówno polsko jak i angielskojęzycznych portalu pod domenami Racjonalista.pl, TheRationalist.eu.org oraz Neutrum.eu.org.

Wszelkie pytania prosimy kierować do redakcja@racjonalista.pl